

prostiralo u beskrajne daljine. Bilo je čudno razmišljati o tome kako je nebo isto za sve, u Evroaziji i Istaziji isto kao i u Londonu. A i ljudi pod tim nebom bili su manje-više isti - svuda, na celom svetu, stotine hiljada miliona upravo ovakvih ljudi, koji ne znaju da postoje i drugi, koje razdvajaju zidove mržnje i laži, a koji su ipak gotovo potpuno isti - ljudi koji nikad nisu naučili misliti, ali koji u svoja srca, utrobe i mišiće slažu snagu koja će jednog dana preokrenuti svet. Ako uopšte ima nade, ona je u prolima! Iako knjigu nije pročitao do kraja, znao je da to mora biti Goldštajnova konačna poruka. Budućnost pripada prolima. A da li je on, Winston Smit, mogao biti siguran da mu svet koji će oni jednog dana sagraditi neće biti isto onako stran kao i svet Partije? Da, pošto će u najmanju ruku to biti svet duševnog zdravlja. Gde postoji jednakost, tu može biti normalnosti. To će se desiti pre ili posle, snaga se pretvoriti u svet. Proli su besmrtni, u to se nije moglo sumnjati kad se baci samo jedan pogled na onu herojsku priliku u dvorištu. Oni će se na kraju ipak probuditi. A dok se to ne dogodi, mada dotle može potrajati i hiljadu godina, ostaće živi uprkos svemu, kao ptice, prenoseći iz tela u telo vitalnost koju Partija nije imala i nije mogla ubiti. "Sećaš li se", reče on, "onog drozda koji nam je pevao, onog prvog dana, na ivici šumarka?"

"Nije pevao nama", reče Džulija. "Pevao je za svoju dušu. Čak ni to. Prosto je onako pevao." Ptice pevaju, proli pevaju, Partija ne peva. Svuda na svetu, u Londonu i Njujorku, u Africi, Brazilu, u tajanstvenim zabranjenim zemljama preko granice, na ulicama Pariza i Berlina, u selima beskrajne ruske ravnice, na trgovima Kine i Japana - svuda je stajala ta ista čvrsta, nepobediva prilika, čudovišnih oblika od rada i rađanja, koja radi od rođenja do smrti, a ipak peva. Iz tih moćnih bedara jednog dana mora poteći rod svesnih bića. Budućnost je bila njihova; Džulija, on i ostali bili su mrtvaci. Ali čovek je mogao učestvovati u toj budućnosti ako održava u životu duh onako kako oni održavaju telo, i ako prenosi drugima tajno učenje da su dva i dva četiri.

"Mi smo mrtvaci", reče on.

"Mi smo mrtvaci", poslušno ponovi Džulija, kao odjek.

"Vi ste mrtvaci", reče gvozden glas iza njih.

Oni odskočiše jedno od drugog. Vinstonova utroba kao da se pretvori u led. Vide belinu svuda oko Džulijinih dužica. Lice joj beše dobilo mlečno žutu boju. Dve mrlje ruža koje su joj još stajale na jagodicama oštro su se isticale, kao da nemaju nikakve veze sa kožom na kojoj su bile.

"Vi ste mrtvaci", ponovi gvozdeni glas.

"Bio je iza slike", dahnu Džulija.

"Bio je iza slike", reče glas. "Ostanite kako stojite. Ne mičite se dok vam se ne naredi."

Počinje, najzad počinje! Nisu mogli ništa do da gledaju u oči. Bežati, istrčati iz kuće no što bude prekasno - takva misao im nije padala na pamet. Bilo je nezamislivo ne poslušati gvozdeni glas sa zida. Nešto škljocnu, kao kad se otključava brava; na to se ču tresak razbijenog stakla. Slika beše pala na pod i otkrila telekran.

"Sad nas mogu videti", reče Džulija.

"Sad vas možemo videti", reče glas. "Stanite na sredinu sobe. Leđa uz leđa. Sklopite ruke na potiljku. Ne dotiče se jedno drugog."

Nisu se dodirivali, ali njemu se činilo da oseća kako Džulijini telo drhti. Ili je to drhtalo samo njegovo. Polazilo mu je za rukom samo toliko da ne cvokoće zubima, ali nad kolenima nije imao kontrole. Ispod njih, u kuću i izvan kuće, ču se tresak čizama. Dvorište kao da je bilo puno ljudi. Neko je nešto vukao preko kamenih ploča. Ženina pesma beše naglo prestala. Ču se dugi zveket koji je odjekivao, kao da je neko bacio limeno korito preko dvorišta, zatim zbrka ljutih glasova koja se završi u krik bola.